BIMILENARUL LUI OVIDIU

LA PONTUS EUXINUS

DE

EUSEBIU CAMILAR

I

Evocarea este prietena şi ajutoarea de căpetenie a oricărui om care are de deşteptat umbre. Fără sprijinul ei, poate n-ar fi existat artă şi istorie, iar faptele, care constituie biografia umanităţii, ar fi pierit, anonime gorgane în întinderea infinită a timpului.

Cred că dacă am privi lumea numai prin unghiul trecerii necontenite, lucrurile ar căpăta o poezie de o tristeţe şi de o grandoare cosmică. Detunînd un munte, vedem cum s-au suprapus straturile şi ne gîndim cum pe fiecare strat s-au suprapus potopuri de lumină, ploi şi frunze, căzute în miliarde de anotimpuri. Epocile sînt mai trecătoare ca o clipire din geană, iar sbaterile care la vremea lor au însemnat rîvnă spre soare şi aer, mai scurte ca un suspin.

Mai înainte cu un miliard de nopţi, pe stratul de piatră aflat tocmai în adîncul muntelui, au trecut paşii faunelor ce nu mai sînt, au alunecat rîuri, şi s-au zbuciumat colburile furtunilor. Toate se amestecă şi încremenesc supunîndu-se liniştii celei mari, dar poezia e singura lucire fără stingere; ea va trăi pînă ce umerii munţilor colosali vor coborî la nivelul pitic al umerilor omeneşti.

Poezia lui Publius Ovidius Naso a intrat în fluviul etern al poeziei universale, şi odată cu ea a intrat în istorie şi poporul romîn, prin strămoşii lui, geţii de la Pontus Euxinus. Publius Ovidius Naso a trăit şi a adormit între păstorii noştri din adîncul vremurilor, pulberea trupului său firav s-a amestecat cu pulberea pămînturilor noastre. Acelaşi Acvilon sălbatic, care pe vremea lui reteza turnurile Tomisului, bate şi azi, cînd se

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

stîrnesc furtunile pe ariile întunecate ale Pontului Euxin. Dacă ne cunoaştem mai bine începutul spiţei, o datorăm şi lui Publius Ovidius Naso, care a notat şi a oglindit viaţa strămoşilor noştri din Sciţia Minor, în imagini plastice magistrale. Sărbătorirea aceasta e o cunună a recunoştinţei noastre, pe fruntea lui, care în ultimii ani ai vieţii a cunoscut numai cununile tristeţii, şi în locul cuvintelor calde, numai hohotele de rîs ale sarmaţilor şi iasigilor, şi numai zăngănitul armelor.

Lui Publius Ovidius Naso, care a fost izgonit de acasă şi a gemut atît, cîntînd cele mai zguduitoare simţăminte umane, îi durăm sălaş de aur în inimile noastre. Strănepoţii geţilor pe care el i-a cîntat, calcă cu sfială pulberea de la Pontus Euxinus, căci în firele ei minuscule s-a amestecat pulberea chinuită a poetului nefericit. Ar trebui să ne ducem să culegem roua pontică, pe năframe pure de borangic, căci am culege lacrimile sfinte ale nefericitului. Spiritele marilor poeţi reînvie, mai strălucitoare, din generaţie în generaţie, şi vor reînvia necontenit, pînă la stingerea definitivă a tuturor ciclurilor.

II

În anul VIII al timpurilor noastre, într-o zi de sfîrşit de toamnă, pe ariile Pontului Euxin, în dreptul cetăţii Tomis, s-a arătat o navă. Pe o astfel de vreme, Pontul Euxin era plin de ceţuri şi bîntuit de furtuni premergătoare iernii. Flotele neguţătorilor elini se trăgeau către adăposturi, la Apollonia, Odesson sau Messambria, aşteptînd primăvara, cu liniştirea apelor şi cu întoarcerea cocorilor din Libia. Nava arătată în zare venea din sud, dinspre Callatis, şi poate din porturile depărtate ale Eladei sau Asiei. Cu cît se apropia, pe ţărm se adunau păstori sarmaţi îmbrăcaţi în plăci de fier, daci şi geţi îmbrăcaţi în cojoace, neguţători greci cu ochii mari, negri. Mai cu seamă sarmaţii duhneau a vin, rîdeau în hohote. Dar au tăcut toţi, cînd nava s-a apropiat de-a binelea. Au văzut la proră o imagine a zeiţei Minerva, cu scut şi sandale aurite şi cu pletele blonde, aşa cum şi-a închipuit-o bătrînul Homer. Îndată, au coborît pe ţărm cîţiva legionari romani, apoi un bărbat înalt, supt la faţă, palid şi neînchipuit de trist. După ce s-a uitat la strînsura omenească, la cetatea cu poarta deschisă, prin care se vedeau stradele pline de o mulţime pestriţă şi se zăreau coloane şi acoperişuri de temple, după ce s-a uitat pe rînd şi la sarmaţii pietroşi, şi la geţi, şi la greci, străinul şi-a mai întors o dată privirea spre ariile Pontului Euxin, şi-a acoperit faţa cu mîinile, apoi a izbucnit în lacrimi. Soldaţii îl priveau păstrînd o tăcere respectuoasă. După aceea, pesemne, un centurion l-a poftit printr-un semn din mînă, către poarta cetăţii.

— Cine-i? Ce se întîmplă cu omul acesta? — întrebau privitorii, însă soldaţii tăceau. Străinul s-a întors să mai vadă nava cu imaginea

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Minervei, și a văzut-o pentru ultima dată, așa cum avea s-o descrie mai tîrziu :

Călătoresc pe-o navă, mă-nstrăinez, sperînd,
Să fiu pe-aceeași navă, spre țară, în curînd...
La proră, e pictată, căci protectoare i-i,
Minerva cea cu cască și bucle aurii...

Îndată s-a aflat că străinul e cetățean roman, că îl cheamă Publius Ovidius, și că asupra capului său căzuse înalta urgie imperială...

În timp ce Ovidius sta pironit în poarta cetății, uitîndu-se din ce în ce mai trist spre cîmpiile mării, comandantul Tomisului i se închina cu respect, poftindu-l în cetate, căci îl luase în primire, de la soldați, după litera edictului. Apoi, foarte repede după aceea, poarta către mare s-a închis, nu s-a mai văzut nici nava, nici drumul întunecos al cețurilor. Ovidius sta în fața unei căsuțe simple și sărăcăcioase, și în timp ce comandantul cetății îl poftea să intre, el auzea oameni grăind într-o limbă ciudată, în care, uneori, recunoștea cuvinte și fragmente de o muzicalitate amintind elina. Hotărît, își da seama în cele dintîi clipe, că aici, la Tomis, nu se va putea înțelege deocamdată cu nimeni, decît doar prin semne. Cîți ani va trebui să trăiască printre acești barbari? Ce fel de oameni erau ei? Deznădejdea îi era așa de puternică, încît nu-și putea aduna gîndurile. Cum a intrat în locuință, s-a așezat într-un colț și a izbucnit de-a binelea în lacrimi. Comandantul cetății plecase. Publius Ovidius avea simțămîntul că intrase de viu în acest mormînt rece, aflat atît de departe în Barbaria, dincolo de munții Haemus, marginea relativă a lumii civilizate. Auzea afară pe strade larma trecătorilor, rîsete puternice, strigăte, tînguirea vîntului, și mai departe, zbuciumul mării. Se lăsa încet noaptea peste semințiile pletoase abia pomenite în istoriile lui Herodot, și care uneori năvăleau spre sud, ispitite de strălucirea și bogățiile imperiului.

Doar cu cîteva săptămîni în urmă, Publius Ovidius era unul din cei mai alintați oameni ai Romei. Talentul lui excepțional îi dăduse aură de împărat al poeziei, iar averea îi îngăduia să trăiască împărăteşte. În grădina lui din vecinătatea Capitoliului, se desfășurau ospățuri și simpozioane, amintind, poate, marile nopți platoniene. Cununi și mirezme de verbină, stoluri de sclave dănțuitoare, cîntărețe din harpă, toate încununate de uriașul farmec al poemelor, în timp ce luna se arată la creasta Capitoliului, parcă din geneza Metamorfozelor. Avusese parte să trăiască într-o vreme de aur dominată de luminoasa figură a lui Augustus, prietenul, protectorul și părintele poeților. Celebrul împărat îl poftise de mult în preajma sa, să-i împodobească și el domnia, alături de atîtea alte valori artistice.

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

În toamna anului VIII, într-o noapte, s-au auzit pe stradă paşii surzi ai unei gărzi pretoriene. Un pumn greu a bătut curînd în poarta casei lui Publius Ovidius. Nu mult după aceea, marele poet sta împietrit şi alb de spaimă, ascultînd edictul imperial. Încă înainte de a se zări de ziuă, trebuia să părăsească Roma, pentru totdeauna. Iată cum descrie el noaptea aceea neuitată şi îngrozitoare :

Cînd mi-amintesc de noaptea grozavă de demult,
Simt cum mă copleşeşte al plînsului tumult,
Potopitoare lacrimi se scurg şirag, şirag...
Atunci eu părăsit-am pe veci al Romei prag.
Trecuse miezul nopţii, cînd, peste casa mea,
Ca trăznetul, edictul imperial cădea...
Cînd mi-am venit în fire, priveam în jur, apoi :
Din mulţii mei prieteni au fost rămas doar doi,
Şi nu găseam cuvinte să-i mîngîi, să-i implor,
Plecam pe totdeauna spre Sciţia Minor!
Soţia, disperată, întîi ca piatra sta,
Copila mea, departe în Africa era.
Plîngeau cu toţi ai casei în hohot, în delir,
Mă petreceau ai casei cu toţi, la cimitir...
Potopitoare lacrimi curgeau, şirag, şirag.
Lăsam pe totdeauna al casei mele prag.
Ca la căderea Troiei în casa mea era.
Şi luna peste Roma urca şi lumina.
Nu mai erau pe uliţi nici trecătorii rari.
Mîna pe ceruri luna superbii telegari,
Şi m-am întors spre luna de aur, să mă-nchin,
Apoi spre Capitoliul cu casa mea vecin;
„Îngăduiţi-mi astăzi, ca în trecute dăţi,
Să vă slăvesc, lăcaşuri, eterne zeităţi,
Îngăduiţi-mi astăzi, ai Romei Lari şi Mani,
Să vă înalţ cîntare, voi zeilor romani!
De strălucirea voastră departe eu voi sta!
Eternităţi de-a rîndul să străluciţi aşa!"
Mîna pe ceruri luna superbii telegari.
Soţia mea, spre ceruri plîngea cu lacrimi mari,
Şi sta îngenunchiată şi se ruga gemînd,
Şi săruta soţia altarele, pe rînd,
I s-auzea în casă suspinul disperat.
Şi se ruga cu părul pe umeri revărsat...

Locul exilului era această cetate aproape fabuloasă, Tomisul, pomenit în legendele Argonauţilor. Deci, cum s-a arătat luceafărul de ziuă, Publius Ovidius a pornit spre Brindisium, unde s-a suit pe o navă, să înfrunte marea în furtună spre Grecia, spre Asia, şi spre ţinta finală, Tomisul mitic. Nava,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

„Plutea înaripată, pe valuri de argint,
Cînd eu am părăsit-o în Golful Corint,
Și mă rugam, spre țărmii necunoscuți, străini,
Să fie apărată de zeii paladini,
Cu bine să străbată întinsu-n lung și-n lat,
Furtunile zborșite și vîntu-nvolburat,
Spre geticele ape să-i fie drumul lin,
Cu bine să străbată întinsul Euxin...
Călătorea într-una spre nesfîrșitul Pont,
Și rătăcind o vreme prin Marea Helespont,
Atins-a țărmul Troiei, croind un drum spumos,
Dar a cotit la stînga spre țara lui Imbros,
Și a atins carena, mai greu, mai greu trudind,
Pămîntul Samotrace, la țărmul din Zerind...
Încetiniți austrul cel mînios, voi, zei,
Cînd va pătrunde nava în stînci la Cyanei,
Prin Thynias străbată fluidele cărări,
Cetatea lui Apollo să i s-arate-n zări,
Înalte metereze să vadă-n Anhial,
Messambria, Odesson, lucească-n țărmi, pe deal,
Ivească-se departe și alte cetățui,
Cu numele lui Bachus, spre preamărirea lui,
Ivească-se și alte cetăți de zid, sub cari,
Coloni din Alcatoia și-au pus pribegii lari...

Iată cum descrie o furtună:

„Mi-a mai rămas tărie să vă implor din zări,
Voi zei ai înălțimii și-ai neguroasei Mări,
Spre nava sbuciumată să pogorîți veghind,
În coaste să n-o bată furtuna bubuind...
Pe negrul drum al Mării, îngrozitor, străin,
Nu-ndepliniți pedeapsa cezarului divin!
Îi osîndeau, adese, pe oameni, niște zei,—
Alți zei veneau, sub scuturi să-i ocrotească ei!
Era-mpotriva Troiei străvechiului Mulciber,
Dar o cruța Apollo cel luminos, din cer;
Cîndva, Athena blondă în contra ei tuna,
Dar Venus prea frumoasa sub scut o apăra!
Junona, pe Eneias îl și credea pierdut,
Dar Venus prea frumoasa îl apăra sub scut!
De nu-l păzea Minerva în alte vremi adînci,
Neptunus, pe Ullysse îl sfărîma de stînci;
Așa și noi, prin timpuri îndepărtați de ei,
Vă implorăm, ai Mării, și-ai Înălțimii zei...

Pe lungul drum al Mării de vînturi răscolit,
Cuvîntul rugii mele se pierde-n nesfîrșit!
Vă chem, voi zei ai Mării, din zori și pînă-n zori,
Pînă-mi răsar pe față șiroaie de sudori,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Și stropii mari de ploaie încep a șiroi,
Cînd vîntul Notus vine vuind din Miază-Zi,
Și îmi întoarce glasul și strigătul spre zei,
Nicicînd să nu ajungă, sfîșietor, la ei...
Și se zborșește coama grozavei vijelii,
Și poate-o să atingă și astrele-n tării...
Sub zbucium crește valul cît munții uneori,
Zborșiți se-nalță munții și înspăimîntători!
Și din văzduhuri munții în stropi amari se cern,
Și cad pînă-n adîncul cel negru din Infern...
Și cum mă uit departe în larg, văd îngrozit,
Cum numai cer și ape se-ntind în infinit,
Cum între cer și ape, într-un cumplit frămînt,
Din val în val aleargă nestăvilitul vînt,
Și vine cu o groază de valuri împrejur,
Din Răsăritul roșu sălbatecul Eur,
Și cînd mi-acopăr fața de vijelii răpus,
Zefirul rece vine urlînd de la Apus,
Și de sub Ursa Mare pornește glacial,
Pe suprafața Mării și vîntul Boreal,
Și rugă disperată spre voi, o, zei, îndrept,
Cînd luptă Borealul cu Notus, piept la piept...
Și nava e o frunză zvîrlită-n infinit.
Se uită-n noaptea Mării cîrmaciul îngrozit.
Și cîrma nu ascultă de nici un meșteșug.
Și valuri mari cît munții sub vînturi fug, și fug...

Cîmpii se-ntind pe ape și munți necunoscuți.
Sîntem în noaptea Mării pe veșnicii pierduți.
Îi leagănă furtuna pe deznădăjduiți.
Privim în noaptea Mării cu ochii îngroziți.
Și cum răcnesc spre ceruri, voi zeilor trufași,
Furtuna-mi bate-n față cu pumnii uriași,
Și cum răcnesc spre ceruri în deznădejdea grea,
Amară apa morții pătrunde-n gura mea...
O zei, pămînt și ape, de-acuma bun rămas!
Exilul doar, mi-l plînge soția mea, acas...
Nu știe cum, pe-o navă, prin negrele vîltori,
Pătrund în gura morții de zeci de mii de ori...
Vă mulțumesc, voi ceruri întunecoase, zei,
Că n-au urcat pe nava aceasta pașii Ei,
Nefericire mie, sălbatece vîltori!
Mi-a hărăzit Fortuna să pier de două ori,
De bucurie altă viață aș avea,
Că nu s-abate astăzi pericolul spre Ea...

Dar iată că lumina s-a arătat, brăzdînd
Adîncul întuneric și Marea fremătînd!
S-a liniștit furtuna. Pieriră munții grei.
Nu mai bătea în navă cu tunetele ei,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Precum balista bate în zidurile tari.
Cădeau pe puncte stropii din ce în ce mai rari.
Veneau domoale valuri acum, spre nava grea.
Din unsprezece, unul mai tare se izbea.
Curînd în zări lumina a prins a străluci.
Nu mă-ngrozește moartea ci felul de-a muri!
O binecuvîntare e moartea mea, oricînd,
Dar cum să pier pe apa printre furtuni gemînd?
Îi pizmuiesc atîta pe oamenii ce pier,
Sau urmăriți de soartă, sau doborîți sub fier,
Nefericiți pier alții și mai îngrozitor,
Dar pot avea norocul să doarmă-n țara lor,
Deplînși la cimitire, de-ai lor părinți și frați.
Îngrozitor pier alții de-ai Mării pești mîncați...
Să spun: mi se cuvine să pier, de mii de ori!
Dar sînt pe nava asta atîția călători!
Ce-s vinovați, furtună, toți oamenii acești,
Să piară-n noaptea Mării și înghițiți de pești?
Opriți-vă mînia acestei răzb unări,
O, zei ai Înălțimii și ai neguroasei Mări,
Vă strig, dar ce vă pasă, o zei? Port în zadar
Ca pe-un păcat, mînia divinului cezar,
Vă strig, dar ce vă pasă că sînt pe-aici pierdut,
Că merg pe Mări departe înspre necunoscut?
O, zei ai Înălțimii și-ai neguroasei Mări,
De v-ați pleca spre mine cu sfintele-ndreptări,
Ar suspina de jale și cel ce m-a proscris,
El însuși s-ar convinge că nu pot fi ucis...
N-ar fi avut nevoie de-al vostru ajutor,
De mă zvîrlea în fluviul Infernului să mor,
Și sîngele să-mi ceară putea, altfel, oricînd,
Nu să mi-l vadă astăzi așa de crud curgînd!
Nu-mi geme conștiința sub nici o vină grea!
Vă rog, voi zei, priviți-mi nenorocirea mea,
Scăpați-mă! Dați lumii dintr-un prea sfînt îndemn,
Un om cu fruntea prinsă de negrul morții semn!
Și totuși, zei ai Mării și-ai cerului, ce-o fi,
Cînd și furtuna asta deplin s-o domoli,
Și-oi asculta, pe ape cum line vînturi bat?
Nu o să fiu și-atuncea același exilat?
O, nu brăzdez aceste teribile vîltori,
Spre mari cetăți din lume ca să adun comori,
Nu merg în spre Athena, acum, ca mai de mult,
Setos de-nvățătură magiștri mari s-ascult,
Alexandrie mîndră, tu Asia, nu vin,
Spre voi, ca altădată, nu merg să mă închin,
Să văd serbări măreție pe malul tău, o, Nil!
Mă duce drumul Mării spre ponticul exil...
Mă duce vîntul Mării spre un ținut străin,
Departe-n țărmul vestic, la Pontul Euxin,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Prea repede mă duceți să mă înstrăinați,
La Tomisul din neguri, la-ntunecoși Sarmați!
Și-aș vrea ca drumul Mării să fie lung, mai lung,
Pe la Sarmați sălbateci cît mai tîrziu s-ajung,
O, zei ai Înălțimii și-ai apelor, fiți buni,
Să-mi ocolească nava grozavele furtuni,
Și-aș vrea ca drumul Mării să fie lung, mai lung,

Să merg pe drumul Mării, oricît, dar să ajung...
Plutim de-atîta vreme în vîntul negrei Mări,
Dar țărmul ausonic se tot arată-n zări:
Mînați mai tare, vînturi, spre negrul infinit,
Nu-ntîrziați pe-aicea un om nenorocit!
August o cere, oare, sau ce putere vrea,
Să tot zăresc atîta, degeaba, țara mea?
Curînd voi fi, o, Cezar, precum ai decretat,
La Tomisul din neguri, la sumbrul neam sarmat...
Mă duc în noaptea Mării, și cît aș mai spera,
Dar nu-i nici o speranță în îndurarea ta!
O știi prea bine, Cezar, că sînt nevinovat,
Dar ale noastre fapte ajung la zei vreodat'?

Mi-a mai rămas tărie să vă implor din zări,
Voi zei ai Înălțimii și-ai neguroasei Mări,
Fiți milostivi cu mine, acum! Vă îndurați!
Mă duce drumul Mării degeaba, la Sarmați,
Căci n-am greșit! Cu ochii de-al crimei sînge grei,
Eu n-am umblat, o, Cezar! Adese, ochii mei,
Sfioși, ca spre un templu priveau spre casa ta,
Voința ta, a Romei voință întrupa,
Și a crescut, sub semnul frumoasei tale firi,
Tot secolul acesta bogat în fericiri...
Cu inima cuprinsă de un îndemn sfios,
Eu am aprins tămîia în temple bucuros;
Acesta sînt! Și totuși, o zei, mă osîndiți!
Nefericiții lumii pe negre mări pieriți...
Visez, pierdut pe ape, spre voi, o, zei, gemînd,
Sau valurile grele se liniștesc pe rînd?
Visez, gîndind la mila Cezarului divin,
Sau s-a lăsat pe ape, aevea, vîntul lin?
Într-adevăr, furtuna a dispărut în zări,
O zei ai Înălțimii și-ai neguroasei Mări,
Că-n drumul meu spre țara pletosului sarmat,
Eu v-am chemat atîta și-atît de disperat!

Publius Ovidius Naso mai străbătuse acest drum, cu foarte mulți ani înainte, cînd se ducea să cunoască Grecia, și să ia lumină de la marii ei înțelepți. Dar pe atunci era tînăr, abia ieșit din adolescență, și era îndrăgostit pînă la patimă și pînă la durere, de poezie și de toate frumusețile nepieritoare ale lumii. Acum era în culmea vîrstei, poate trecuse

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

de cincizeci de ani, și străbătea drumul spre Grecia și Asia, ca un călător pe veșnicie pierdut. Plîngea, privind cum rămîn în urmă țărmurile Italiei. Unicul reazim în restriște, îi era talentul. Chiar de la Brindisium, s-a cufundat în scrierea Elegiilor, în timp ce nava străbătea largurile, îndepărtîndu-l de tot ce-i era neînchipuit de scump.

„Și-n vuietul furtunii mă-nchipuiam, scriind,
Prin versurile mele Cycladele uimind,
Și inima și marea s-au frămîntat atît,
Încît mă mir că geniul nu mi l-au omorît,
Îmi dam prea bine seama și mă înspăimînta,
La nebunie dusă pasiunea mea era!
Cum mai puteai, tu, spirit, spre vers să te întorni,
Cînd te izbeau cu ură ploioșii Capricorni,
Cînd steaua Steriope zvîrlea orcane tari,
Și copleșea lumina puterea Ursei Mari,
Sub ploile de noapte, sub vîntul austral,
Cînd nava zguduită pierea adînc sub val,
Cum mai puteai, tu, spirit, să te ridici așa?
Scriam fără-ncetare și mîna-mi tremura...
Acum, vuiește valul cît muntele crescînd,
Cu acvilonul luptă otgoanele vibrînd,
Spre cer făgăduiește cîrmaciul disperat,
Că nu va pune mîna pe-o cîrmă, niciodat...”
. . . . . .
În ura ta, spre mine te opintești în van!
Eu știu că ești mai tare, sălbatec uragan,
Dar îndrăznesc și-acuma să-ți strig în față: nu!
Mă voi opri din cîntec cînd te-i opri și tu...”

După ce a străbătut istmul Corintului într-un car, s-a urcat pe o altă navă, iar mai tîrziu guvernatorul militar al Traciei, Sextus Pompeius, l-a luat sub grija sa, i-a dat un pîlc de soldați, să-l însoțească pînă la țintă. Ovidiu ajunsese pe coastele Traciei, poate în cele mai negre lipsuri, căci același Sextus Pompeius l-a ajutat cu niște bani, poate ca ultim omagiu pentru marele poet ce urca pentru totdeauna la cetățile pontice. Iată-l curînd, intrînd în tărîmurile întunecoase ale Sciției! Nava a plutit spre Apolonia, a urcat mai departe spre Messambria, spre Odesson și Tirizis, iar într-un tîrziu s-au zărit columnele și marile monumente de la Callatis. Apoi s-a zărit Tomisul, cu sarmații, cu geții, cu dacii pletoși și cu grecii adunați pe țărm.

Oamenii locului erau aspri ca și timpul din preajma iernii, ca și pămîntul din Sciția Minor. Erau ciopliți din topor, iar pe stradele înguste ale cetății scîrțîiau care grele, încărcate cu femei și copii. Ce prăpastie, între ce afla aici, și luxul orbitor al Romei...

„Sînt drumurile pline. Se duc și vin din zări,
Foiesc, foiesc pe drumuri, sarmați și geți călări,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Săgeţile din tolbe au vîrf îngălbenit,
Muiate în veninul de viperă, cumplit;
Se duc şi vin, cu arcuri grozave, cu săgeţi,
Imaginea lui Marte sînt ne-mblînzitii geţi,
Prin glasul lor sălbatec şi prin înfăţişări...
Foiesc, foiesc pe drumuri, se duc şi vin din zări,
Şi cred că nici o mînă străină n-a umblat,
Nu le-a tăiat din plete şi nici din bărbi, vreodat'...
Şi-nfig uşor, cu dreapta, fără-a clipi măcar,
Cuţitul, ce şi-l poartă la şold, orice barbar...
. . . . . .
Iar oamenii de-aicea, o, cine-a dăruit
Cu numele de oameni, acest popor cumplit?
Cu fiarele sînt una, la fire şi la trup!
Au, oamenii aceştia, apucături de lup!
Ei nu respectă legea, o sfarmă sub picior!
Justiţia cetăţii se pleacă forţei lor!
Aici dreptatea zace sub pumnul lor gemînd!
Aici dreptatea piere sub armele sunînd!
Şi dacă bate gerul din istriene lunci,
Se-mbracă-n piei de fiare şi-n cioareci lungi, atunci,
Al lor obraz întruna le e acoperit,
E apărat de geruri, de părul lung, zburlit..."

III

Încă din primele zile la Tomis, Ovidius ar fi vrut să iasă la lărgime, să cugete asupra nefericirii lui, însă străjerii de la porţile cetăţii l-au oprit, cu vorbe aspre. Nimeni nu cunoştea latina, iar el nu cunoştea nici o boabă din graiurile pontice. Era, cum avea să se plîngă mai tîrziu, un barbar printre barbarii Pontului.

Avea să afle că porţile cetăţii Tomis se deschideau foarte rar şi pentru scurt timp, mai ales iarna, cînd îngheaţă fluviul Istros. Atunci, pe gheaţă, dădeau năvală, către aşezările civilizaţiei pontice, semiţiile septentrionului întunecos :

De n-aţi uitat de Naso, de-l pomeniţi arar,
De mai trăieşte-n Roma cu numele măcar,
Să ştiţi că el se află departe la sarmaţi,
Sub nişte aştri palizi şi-atît de depărtaţi,
Că în oglinda Mării nicicînd nu se răsfrîng!
Barbaria mi-i ţara şi sînt străin şi plîng...
În jurul meu, sălbateci, roiesc sarmaţii beţi,
Şi mă-nconjoară Vezii, şi mă-nconjoară geţi...
Se-ntîmplă că adese trăim mai liniştiţi,
Dinspre pletoase neamuri de Istros ocrotiţi,
Cît vînturile calde bat line pe la noi,
Ne ocroteşte Istros de groaznicul război.

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Dar cum se lasă iarna, cum gerul diafan
Întinde peste fluviu un pod marmorean,
Cînd lucitoare drumuri se-ntind din mal în mal,
Sub Ursa Mare bate doar vîntul boreal,
Și în foșnirea largă a stufului pletos,
S-arată neamuri negre din nordul neguros!
Zăpezile, pe cîmpuri, rămîn neîncetat;
Nici soarele nici ploaia nu le topesc vreodat';
În loc să se înmoaie la vreme, val cu val,
Se întăresc mai tare sub vîntul boreal
Și vin zăpezi, și-adese abia se ia un rînd,
Și se arată altul, văzduhu-ntunecînd,
Și ține iarna asta adesecri, doi ani,
Și îngroziți se uită barbarii tomitani,
Cînd vine Acvilonul înspăimîntat urlînd,
Smulgînd acoperișuri și turnuri retezînd...

Bărbații de pe-aicea, sub gerurile iuți,
Se-mbracă-n piei păroase și-n cioarecii cusuți,
Doar fața li se vede, cînd trec spre Pont în jos,
Acoperiți de pielea veșmîntului păros,
Și trec, cu promoroaca în bărbi, și trec rîzînd,
Cu țurțurii de gheață în plete răsunînd,
Și să tot vezi bărbații, la chefuri, cîteodat',
Spre bărbi săltînd ulcioare cu vinul înghețat!
Să-i vezi pe pragul casei ulcioarele izbind;
Solidul vin, barbarii îl sfarmă-n dinți, scrîșnind...
Înlănțuiește rîuri cumplitul iernii ger,
Și curge largul Istros spre negrul mării cer,
Se varsă, larg ca Nilul, prin numeroase guri,
Și îl îngheață vîntul cu aspre lătrături,
Albastrul fluviu-ngheață, curînd, din mal în mal,
Sub Ursa Mare bate doar vîntul boreal,
— Treceau mai ieri corăbii pe fluviul luminos,
Și-acum, barbari și vite în cîrduri trec pe jos, —
Și auzim adese copitele cum bat...
Se zvîrcolește Istros spre Mare ne-ncetat,
Sub gheața albă: cete, barbari înfricoșați,
S-arată-n care trase de surii boi sarmați...

O, nu vă cer să credeți ce spun! E dureros,
Dar sînt, acestor locuri un martor credincios!
Și am văzut oglinda imensei negre mări,
Sub gheață argintie cuprinsă pînă-n zări,
Pe suprafața mării am mers, și-am încercat,
Și apa ei, piciorul nici nu mi l-a udat!
De nimereai pe-aicea, o, Leandru, nu piereai!
De-a ta pieire marea n-o învinovățeai...
Înghează pînă-n zare tot Pontul Euxin,
Nu se mai zvîrlă-n aer sălbatecul delfin,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Sub Ursa Mare bate doar vîntul boreal,
De ger încremenite stau navele la mal;
Și așa străin, de ghețuri, de frig, asediați...
Lopeți nu taie Marea spre țărmi îndepărtați...
Văzut-am pești în gheața lucioasă cum se zbat.
Cînd geme Acvilonul pe Pontul înghețat,
Și cînd îngheață Istros sub gerul diafan,
Cînd undele l-acopăr sub pod marmorean,
Cînd lucitoare drumuri se-ntind din mal în mal,
Sub Ursa Mare bate doar vîntul boreal,
Și în foșnirea largă a stufului pletos
S-arată ginți barbare din Nordul friguros,
Și vin, și vin ca vîntul, barbari necunoscuți,
În cetele pletoase gonind pe osii iuți,
Și zbîrnîie în vînturi cumplitele săgeți,
Și-i cutropesc barbarii pe liniștiții geți...
Văzduhul sîngerează spre Istros, ca un rug.
Vin cetele sarmate și pămîntenii fug,
Din biata lor strînsură s-alege vînt și praf,
Vin cetele sarmate la-ngrozitorul jaf,
Trec cete peste Istros în groaznic uragan,
Și-i jefuit la sînge sărmanul pămîntean...
Iar cînd se-torc spre Istros năvălitori sarmați,
Duc vite și duc care și mii de prinși legați,
Trec prinșii și se uită furiș, uciși de dor,
Spre țarina săracă și spre căminul lor...
Și se tot duc spre Istros, gemînd, și unii pier,
Izbiți de vijelia săgeților de fier,
Și vin ca o furtună, ca vijelia vin,
Săgeți încîrligate și unse cu venin...
Și nimicesc barbarii, strigînd sub cerul șters,
Tot ce nu iau cu dînșii și tot ce cade-n mers,
Și se zborșește cerul, cînd, crunt, din loc în loc,
Peste colibe trece mistuitorul foc...
Așa, mereu, de groaza barbarului sarmat,
Cum să-și mai scoată plugul în țarini, la arat,
Sărmanul get?! Și-i timpul adese liniștit,
Dar tremurăm, de spaima războiului cumplit!
Nu știe pămînteanul de-atîtea ori prădat,
De unde-l mai pîndește sălbatecul sarmat,
Și-și părăsește cîmpul, așa, încet-încet,
Și-așa se-nțelenește mereu, pămîntul get...
S-ar chinui degeaba pe-aici niște tîlhari,
Să fure noaptea struguri pietroși de sub lăstari,
Și ar veni degeaba pe-aici un băutor,
Căci n-o să afle vase cu must clocotitor...
Acontius! Vreodată pe-aici de-ar fi să vii,
Ai căuta degeaba un măr, pe el să-i scrii
Iubitei: n-avem arbori, pămîntu-i pustiit.
Și nu-l poftesc aicea pe omul fericit...

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Gîndiți-vă: pămîntul e-atît de lung și lat,
Și eu, în țara asta mă aflu exilat...

Pe vremea aceea, în nordul fluviului Istros, în Dacia, se ridicase la cîrmă, poate, viforosul rege Cotiso, un mare dușman al Imperiului Roman. Faima lui de năvălitor ajunsese la Roma ca o spaimă, încît într-o vreme întrebarea care cutremura cetatea eternă, era:

„Ce mai e nou, ce se mai aude dinspre Dacia?"

August trimisese în Moesia legiunile lui Lentulus care dobîndise o strașnică biruință asupra semințiilor neliniștite din nordul Istrului. Însă dacii și toate celelalte semințiii din nord nu s-au liniștit; au început să atace și Pannonia, proaspătă provincie romană. Acelius Catos, un alt comandant roman, a venit și el împotriva Daciei, și a trecut cu pajurile latine peste Istros, zdrobindu-i pe daci într-o bătălie celebră. Însă, nu mult timp după aceea, Imperiul Roman avea să treacă printr-o mare zguduire, și anume răscoala Dalmației și a semințiilor pannonice. Acvilele latine cu greu puteau face față împrejurărilor. Folosind acest prilej, semințiile de la Septentrion năvălesc din nou peste Istros, băgînd în groază cetățile Pontului Euxin. Dacii, sarmații de pe rîul Thyretus, iasygii și geții, unindu-și puterile sub drapelul dac, cu gură de lup și cu trup de balaur, au dat Romei o lovitură ce nu s-a uitat așa de repede. Poate că acestor năvăliri ale dacilor, sarmaților, geților și iasygilor, le-a fost martor marele exilat Ovidius, și datorită descrierilor lui au ajuns pînă la noi, în toată plasticitatea și dramatismul. Va fi tremurat de spaimă, cînd vor fi pătruns în cetatea Tomis sarmații îmbrăcați în vestitele și strălucitoarele lor amprafractarii, alcătuite din mari plăci de fier: firavul și nobilul cavaler roman va fi văzut pentru prima dată cum dă năvală o mare și înspăimîntătoare cavalerie barbară.

Cam cu cinci veacuri înainte, Herodot, cel dintîi biograf al omenirii, pomenise în cîteva fraze din celebrele lui istorii, despre locurile, oamenii și obiceiurile pontice. Însă Ovidius avea să vadă cu ochii lui spectacole de o impunătoare măreție, demne de simpla și dramatica viață a geților. Așezați la răscrucea tuturor furtunilor, poate singura semințiie statornică din acele locuri, geții din Sciția Minor erau țința tuturor năvălirilor, de pe uscat și de pe ariile mării. După cum mărturisește Ovidius, acești nefericiți geți, cu o mînă țineau plugul, cu cealaltă țineau spada, gata oricînd de luptă. Erau neîntrecuți arcași. Ca ploaia curgeau săgețile lor otrăvite în venin de viperă. Erau aprigi la petreceri, mari iubitori de vin și de femei, și poate de aceea coborau *polisteii*, vestiții anahoreți ai lui Zamolxis și Gebeleizis, tocmai de pe înălțimile de la Cogaion, să-i pedepsească și să le amintească legile fericirii eterne, care nu se dobîndește prin desfrîu, ci prin cumpătare aspră. Le aminteau sfinții și palizii anahoreți,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

că trebuie să se uite la vin cu scîrbă, să nu ia carne în gură, ci numai poame, atît de plăcute lui Zamolxis, zeul cumpătării și al veșnicei vegetații... Ascultau geții, cu capetele plecate, așa cum e frumos să se stea în fața înțelepților ; dar îndată după plecarea lor, viața intra în curgerea firească, petreceau mai cu aprindere, pînă ce se trezeau iar, într-un tîrziu, cu preasfinții și palizii anahoreți de pe muntele Cogaion... Judecînd mai adînc, putem vedea în felul de viață al geților, și o mare disperare, căci la ei totul era vremelnic, tot ce era azi liniște și așezare, mîine se spulbera în flăcări, sau sub copitele cavaleriilor năvălitoare. Ovidius a văzut, de bună seamă, de atîtea ori, ciudata și înălțătoarea săgetare a furtunilor, unul din cele mai grandioase spectacole ale antichității și ale tuturor timpurilor, depășind strălucirea homerică și tot ce a avut omenirea frumos în preamărirea zeilor. Cum se arătau furtunile din depărtările mării, sau dinspre munți și cîmpii, cei mai vestiți și mai îndrăzneți arcași geți, se adunau într-o alcătuire compactă, și la un semn porneau strigătele împotriva furtunii, iar din arcuri țîșneau mii și mii de săgeți, pierzîndu-se în înălțimea văzduhului, amestecîndu-se cu trăznetele, cu fulgerul și cu bubuiturile colosale ale tunetelor. Așa îl ajutau geții pe marele lor Gebeleizis, zeul seninătății și al luminii, să biruiască întunecimile, în timp ce la picioarele lor se zbătea marea în furtună și fremătau holdele cîmpiilor răzvrătite. Dar cînd trimiteau solie către Zamolxis ? De obicei, se alegea cel mai frumos fecior din așezare, și era aruncat în sus, așa fel încît să cadă drept în sulițe. Vai de cel ce nu pierea ! Era izgonit din obștie, ca un ticălos, căruia marele zeu n-a vrut să-i dea intrare și loc în împărăția vieții fără sfîrșit. Disprețul de moarte al geților noștri, era uimitor, și-i făcea de neînvins. Au simțit acest dispreț și marele rege persian Darius, și Alexandru cel Mare, și Lysimachos. Getul Dapyx a scris în istoria vitejiei o pagină nemuritoare, cînd s-a bătut cu legiunile romanului Crassus. Poporul lui Dapyx, cu femeile, cu copiii, cu carele și cu vitele, s-au închis în peștera de la Cassianum, și au pierit înăbușiți, după ce romanii năvălitori i-au zidit acolo de vii. Osemintele lor, amestecate cu osemintele vitelor, cu spițele și cu butucii roților, au fost descoperite tîrziu, ca o uimire. În ce sta disprețul de moarte al geților, o arăta credința lor, că, murind, trec ***dincolo***, și trăiesc în fericire eternă, în același trup și înfățișare. Pentru ei, pămîntul era socotit gazdă vremelnică spre tărîmurile bucuriei fără sfîrșit.

IV

E adevărat că Publius Ovidius a avut prea puține cuvinte de laudă pentru zbuciumații și simplii locuitori ai Sciției Minor ! Nici nu îndrăznim să-i mustrăm nefericita și nemuritoarea umbră, amestecată cu pulberea

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

generațiilor noastre ! El a trăit între geți, zece ani plini de amărîciune, și cîntările lui elegiace alcătuite aici, aveau rostul de a înmuia inima împietrită a imperatorului.

Iată cum se tînguia către soția sa :

Epistola aceasta te va mira, socot...
A scris-o altă mînă, fiindcă eu nu pot :
Sînt istovit de boală pe-acest pămînt străin,
Și-s osîndit pieirii, la Pontul Euxin...
Aici, pe-aceste țărmuri de boală mă usuc.
Printre sarmați sălbateci și geți, cumplit o duc,
Și bate vîntul aspru în țarini de pelin,
Și apa e amară la Pontul Euxin,
Și nu-mi prieste locul acesta părăsit,
Căci sînt bolnav și-n casă e frig necontenit,
Și nu-mi prieste pîinea și nici un medic nu-i,
Să-mi stingă suferința la anii mei destui,
Cu-nalta lui știință ! Și nici prieteni nu-s,
Să uit în lungi taifasuri amarul meu apus,
Nici să nu simt cum trece la sfatul cald și lin,
Întunecoasa vreme la Pontul Euxin...
Răpus de suferință, departe exilat,
Mereu mă duce gîndul atît de întristat,
Spre cei rămași acasă, și în atîtea dăți,
Mi te aduce gîndul și-n preajmă mi te-arăți,
Și mă-nsoțești oriunde pe-acest meleag străin.
Trec nopți, trec zile negre, la Pontul Euxin...
O, numele tău dulce în van îl ocolesc !
Pe buze mi-i într-una și-ntr-una îl rostesc,
Iar cînd îmi pierd puterea sub boala asta grea,
Străinii duc pocalul cu vin spre gura mea...
M-aș ridica, iar tînăr și-atît de fericit
De m-ar vesti străinii, cîndva, că mi-ai sosit !
Ești singura nădejde pe-acest meleag străin !...
Trec nopți, trec zile negre, la Pontul Euxin...
O, știu, soție scumpă, că poate tu petreci,
Și-i fi uitat de omul ce nu te uită-n veci,
La capătul vieții s-ajung curînd mi-i scris.
Și-ades îmi dă tîrcoale potopitorul vis,
Mă copleșește setea fierbinte, ceas cu ceas,
De-a putrezi în glia Italiei, acas'...
O, zei ! Nu v-a fost milă de-al vostru sclav umil,
Să piară înainte de a porni-n exil,
Să fi pierit acasă, sub cerul nostru lin,
Și nu aici departe, la Pontul Euxin,
Căci voi pieri pe-aicea ! Și parcă simt umblînd
Prin preajmă, umbra morții, și m-o lua curînd,
Și n-am nici un prieten să-mi stea la căpătîi,
Italie, cu umbre de rămuroși lămîi...

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Hai vino! Prelungește-mi acest adînc amurg!
Simt lacrimile tale pe fața mea cum curg.
Hai, vino! Și-mi ascultă și ultimul suspin,
Căci sînt atît de singur la Pontul Euxin,
Hai, vino! În amurgul adînc să mă mîngîi,
Ca-n țara mea cu ceruri de aur și lămîi,
Hai, să-ți aud suspinul de cete potopit,
Cînd voi cădea în somnul cel fără de sfîrșit...

Aici, lipsit de falâ, pe-acest meleag străin,
M-or îngropa barbarii la Pontul Euxin,
Și-oi auzi la groapă barbarii cum se strîng,
Cum geme apa mării, cum vînturile plîng...
Și oare ce vei spune aflînd că nu mai sînt;
Îmi vei păstra credință dincolo de mormînt?
Parcă te văd pe-o culme privind amurgul lin,
Cu brațele întinse spre Pontul Euxin,
Spre groapa unde astăzi străini barbari se strîng,
Și geme apa mării și vînturile plîng...

Iubita mea! Hai, lasă! Doar liniște îți cer!
Știi bine că acuma a doua oară pier,
Căci am pierit, cînd brațul Caesarului divin,
M-a exilat aicea la Pontul Euxin...
Și moarte-ngrozitoare fu moartea cea dintîi,
Italie, cu ceruri de aur și lămîi...
Te bucură, iubito, și nu mă căina...
Eliberare dulce înseamnă moartea mea,
De chinurile lumii pe veșnicie fug...
Vreau, spiritul să-mi ardă cu trupul meu, pe rug,
Nimic să nu rămînă pe-acest tărîm străin,
Să-mi spulbere cenușa pe Pontul Euxin,
Căci dacă-i drept ce spus-a Pythagoras, cîndva,
Că spiritul rămîne nemuritor, așa,
Eternități de-a rîndul, la Pontul Euxin,
Va rătăci o umbră străină, de latin,
Va rătăci o umbră printre spini mari, uscați,
Doar printre mani sălbateci și umbre de sarmați...

Te rog, să ceri la vreme cenușa ce-a rămas!
Măcar așa, în urnă, să mă întorc acas'...
Această datorie s-o împlinești îți cer!
De-ar fi stăpîn chiar Creon cu brațul lui de fier,
Tot te-ar lăsa, în urnă cenușa mea să-mi pui...
O, nu uita, chiar Creon, în strășnicia lui,
Lăsat-a Antigonei, la urmă, dreptul sfînt,
Sărmanului ei frate să-i caute mormînt...
Parfumuri tari în urnă, din plin, întîi să pui,
Și în pămîntul Romei s-o-ngropi! Apoi, să spui,
Pietrarilor, să sape pe pietre de mormînt,

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Pentru drumeți din vremuri acest modest cuvînt:
„SUB PIATRA ASTA DOARME OVIDIUS ZIS NASO
CE-A PREAMARIT IUBIREA! TALENTUL L-A UCIS...
DAC-AI IUȚIT VREODATĂ, UN PIC CARAREA LAS-O,
ȘI SPUNE: FIE-I SOMNUL MAI MOALE CA UN VIS...”
Mă mulțumesc cu-atîta! Căci doar lăsat-am cărți
Ce-n viitor vor bate pămîntu-n patru părți,
Și-or înfrunta al vremii adînc necunoscut,
Să afle generații cum ele m-au pierdut...
Și să nu uiți, iubito, la datini vechi să ții,
Și-n zilele din datini la cimitir să vii,
Cu flori, adînc stropite cu lacrimi. Scrumul meu
Simți-va pietatea prinosului, mereu...

Și multe ți-aș mai scrie și ți-aș mai înșira,
Dar mi-i uscată gura și nu mai pot dicta,
Și-ți spune sănătate, cel părăsit, străin,
Răpus de suferințe la Pontul Euxin...

Greu îi va fi fost nefericitului Publius Ovidius, în iernile întunecoase de dincolo de munții Haemus, dar tot ce a adăugat și tot ce va fi exagerat, era izvorît dintr-o nețărmurită tristețe și nostalgie, din nebiruitul dor de a se întoarce cît mai curînd în Italia lui cu lămîi și cu ceruri luminoase. Aștepta, zi cu zi, iertarea imperială sau poate moartea, prin otravă, prin tăierea vinelor, sau prin sugrumare, după obiceiurile sălbatice din acele timpuri.

Nu s-a resemnat, în nefericirea lui, cu toată trecerea timpului, după cum mărturisește în a patra carte a Tristelor, elegia a VI-a:

„Și taurul, cu timpul, se pleacă domolit,
Grumazul să și-l vîre în jugul îndoit,
Se domolește calul cel nărăvit de tot,
Strunit în frîul aspru și cu zăbala-n bot,
Devine blînd, cu timpul, și leul din Atlas,
Din marea lui cruzime te-ntrebi ce-a mai rămas,
Dresorului, își pleacă grumazul, an cu an,
Chiar pîn'și elefantul sălbatec, indian,
Și tot cu timpul, mîzga ascunsă-n rădăcini,
Ridică bogăție de struguri pe ciorchini,
Tot timpul, îndulcește și fructul. De sub glii,
Din bobi, aruncă valuri de spice aurii,
Încet, el roade fierul ce brazde zvîrle-n jur,
Silexu-l netezește și diamantul dur...
Uităm de morți. Se trece, mînie și blestem,
El potolește inimi ce sub durere gem,
Supune tot, Vechimea, venind încet, ușor,
Doar inima mea geme și mai îngrozitor...

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Foiesc în juru-mi sciții, foiesc întunecați,
Foiesc în juru-mi geții, în cioareci îmbrăcați.
Mă-mbolnăvesc mai tare, atîtea petrecînd...
Dar am doar o speranță că voi muri curînd,
Și am doar o speranță, că poate n-o s-ajung,
Exilul meu și chinul să-mi fie și mai lung..."

În decursul timpului, Publius Ovidius Naso s-a rugat și prietenilor lui, prin elegii sfîșietoare. Pe alții i-a dojenit, cum se vede din a treia carte a Tristelor, elegia a XI-a:

Știam că n-ai în tine nimic, nimic uman,
N-ai inimă sub coaste, ci doar un bolovan!
Mai poate-avea restriștea un și mai negru val?
Mă latră Borealul sub Ursa lui Menal,
Și dușmănos e țărmul, aici la Euxin!
Sălbatecă e țara, și-s singur, și-s străin...
Nu mă-nțeleg cu nimeni, prin grai, aici pierdut!
Mereu, mereu e locul de spaime străbătut,
Mă încolțesc vrăjmașii din nordul rece scurși,
Și tremur, precum cerbul cel urmărit de urși,
Mă simt, între atîția războinici duri și cruzi,
Ca mielul prins de haita sălbatecă pe munți...
Eu, mi-am pierdut iubita și patria! Iar cei
Iubiți odinioară, lipsesc din ochii mei,
Dar din atîtea rele grozave, cîte sunt,
Mînia-mpărătească e răul cel mai crunt...

O, poate fi oricine la vorbă iscusit,
Să poată să zdrobească un om de mult zdrobit!
Să lupte, caracterul cel nobil și înalt,
Să ieie metereze și ziduri, cu asalt,
Căci numai ticăloșii cei mari în stare sînt,
Să sape ce e gata să cadă la pămînt...
Și-am fost gonit din Roma, de-acasă, de prisos...
Surghiunul mă mănîncă la Pontul dușmănos!
Prea mică e pedeapsa aceasta? În călău,
Văzîndu-mă, ar plînge de milă-n locul tău...

Ajută-mă mai bine, de poți! Și lasă, deci,
Nevindecata rană să se închidă-n veci,
Gîndește-te mai bine și la al tău destin:
Pe drumul lui nesigur atîți se duc și vin...
Dar întrucît de grijă tu cel mai tare-mi porți,
Și vrei să vezi că-n vîntul îngrozitoarei sorți,
Voința lui Augustus s-a-nfăptuit deplin,
S-ajungi și tu odată la Pontul Euxin...

După cum mărturisește în alte elegii, Publius Ovidius Naso a început să uite limba ausonică, și încet-încet a învățat graiurile geților și sarmaților. A scris poeme în limba getă, și le-a citit poate vecinilor, poate în

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

adunările cetății. De bună seamă, geții îl vor fi răsplătit din plin, după legile simple, aducîndu-i poame și vin, lucruri atît de rare la ei, pești cu solzi ruginiți din apele Euxinului sau din Istros, sau poate îi vor fi adus veșmînt călduros de lînă, țesut rudimentar de către simplele și bunele păstorițe gete. De bună seamă, nefericitul exilat n-a aflat în cetățile pontice medici, de înălțimea științifică a medicilor din Cetatea Eternă. Pe aici, prin Sciția Minor, ca și prin Dacia, știința vindecării se afla în depărtata fază a empiricului, pe seama buruienilor de leac sau, cum s-ar spune astăzi, pe seama babelor descîntătoare. Era cunoscută puterea narcotică pentru bolnavi, a seminții de cînepă, după cum arată scurte însemnări contemporane.

Geții noștri aveau strălucitoare eresuri privind întunecările de soare, credeau că astrul dătător de lumină și de viață, era mîncat din vreme în vreme de niște balauri. Prin pămîntul lor, trecea fluviul cel mare Istros, drum din risipite milenii, al negoțului și civilizației. Unii autori ai antichității spun că expediția argonauților n-ar fi mers numai la legendara Colchida, ci ar fi apucat și în sus, pe Istros, către inima Daciei, poate la Abruttus, și că s-ar fi înapoiat prin Adriatica. Noi spunem că versiunea aceasta ar fi plauzibilă, cunoscînd cum căutarea averilor a descoperit din întuneric oceane și mări, a mînat fenicienii din geneza istoriei, pînă la Cartagina și Spania, iar alții au pus temeiul atîtor colonii pe țărmurile Pontului Euxin și pînă în adîncul lumii abia cunoscute. Navele elinilor urcau pe Istros pînă la cetățile dace, ducînd vase scumpe, vinuri celebre din Elada, stofe și arme, și luînd în schimb aur, dar mai cu seamă sclavi. Alte drumuri de comerț coborau din Dacia pe rîurile Phyretus și Hyerasus, iar altele coborau tocmai de la semințiile din pădurile marcomane. Tomis, împreună cu cetățile vecine, erau puternice artere prin care pulsa viața și civilizațiile acelor vremuri.

Ne vine a crede că în orice parte a imperiului roman ar fi fost surghiunit, Publius Ovidius ar fi fost la fel de trist, ar fi gemut cu aceeași nealinată durere, după cetatea lui cu columne de marmură albă și peristiluri armonioase. După cum s-a arătat mai sus, elegiile lui urmăreau înmuierea inimii imperatorului. A tot nădăjduit, an cu an. La o vreme, își va fi dat seama că totul era pierdut. Se succedau anotimpurile pontice, și nu se mai arăta mult așteptatul edict de iertare. Ovidius îmbătrînea. Se apropia de al șaizecilea an. Într-o zi, a primit știrea că imperatorul Augustus murise, iar el și-o fi pus nădejdea iertării în Tiberius. Apoi, de bună seamă, și-a luat nădejdea că se va mai întoarce vreodată acasă. Bătrîn și bolnav, locuind într-o casă friguroasă, se gîndea la moarte, la inscripția de pe piatra mormîntului.

Rar a creat geniul uman o poezie atît de tristă, atît de zguduitoare și atît de frumoasă, ca a treia elegie din a treia carte a Tristelor...

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

Poezia aceasta, fragmentar citată mai sus, va stoarce lacrimi pînă și din inimile de mult iertate de toate furtunile. Lui Ovidius, îi venea vremea să-și ia rămas bun pentru totdeauna, de la Roma, de la soția lui și de la anotimpurile pontice, avînd de trecut printr-un amurg, către anotimpul cel fără de sfîrșit. Avea să se amestece cu pulberea furtunilor de pe la noi, spiritul lui avea să rătăcească de-a pururea printre daci, geți și iasigi, printre sarmați, și printre atîtea seminții ce s-au vînturat pe ariile istoriei. El s-a stins cu ultimul gînd îndreptat către pămîntul Romei. Slăbit de boală, își dicta ultimele gînduri. Mîna lui ostenită nu putea nici urca spre gură ulciorul cu vin înviorător.

Tînguirile lui au amuțit de mult, sub pulberea celor două mii de ani, care au trecut ca niște clipiri din gene și s-au risipit în largul timpului ca niște străluciri de fulger.

Îmi cer tîrziu iertare pentru aceste cuvinte atît de precare, și-mi cer umilită iertare de la umbra marelui și nefericitului Ovidius, că poate i-am sărăcit frumusețile elegiilor, traducîndu-le în limba românească, în limba strănepoților simplilor geți de la Pontul Euxin. N-am stăruit asupra cauzelor exilului, acest lucru urmînd să-l lămurească specialiștii și oamenii cu înaltă rutină. Însă, fie că a profanat misterele zeiței Issis de la Nil, după cum spun unii, fie că și-a atras dușmănia Iuliei, cum spun alții, fie că l-a pierdut chiar opera lui închinată iubirii, Ovidius a plătit înspăimîntător de scump greșeala lui, însă a rămas poet pînă la capăt...

Mi-aș îngădui să-i poftesc pe amicii poeți ce chinuiesc muzele căutîndu-le prin abstract, să deschidă și să aprofundeze cărțile acestui om extraordinar, dacă vor să învețe ceva despre tărîmurile unde se află nepieritoarele izvoare ale poeziei! Vor vedea cum a știut Ovidius, poreclit Naso, să extragă aur de cele mai subtile carate, din amănuntele vieții, cele mai neînsemnate în aparență: vor vedea cum a știut îmbina în versuri fără moarte, sudoarea getului, vitejia sarmatului, pelinul tăpșanurilor pontice și furtuna mării. Operele lui, scrise la Tomis, sînt pledoarii pentru cultul neprecupețit al frumuseții eterne, pentru liniște în lume, singurul temei al tuturor lucrurilor și monumentelor. Ar fi bine să se plece cît mai des asupra Tristelor și Epistolelor pontice, toți cei intrați în cîmpiile artei clandestin, și să afle că poetul e numai sensibilitate, numai inimă, numai credință pînă la fanatism în frumosul veșnic, în elementele cele mai simple ale vieții. Ar fi bine, să se plece mai des asupra operelor lui, lacrimogenii, și să vadă cum inima cea mai sfîșiată de durere a rămas mare și demnă, ridicîndu-și lacrimile pînă la frumusețea constelațiilor... Astfel, vom învăța toți, de la Publius Ovidius, ce înseamnă a rămîne poet pînă la capăt! Poezia lui stîrnește cele mai fierbinți lacrimi ale sincerității, e clară și proaspătă, ca o dimineață getică. Ovidius este un mare poet modern, cu toate cele douăzeci de secole așternute pe stra-

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)

turile pămîntului, odată cu potopurile de lumină, cu viforele, cu furtunile mării, cu paşii faunelor dispărute şi ai semințiilor ce nu mai sînt. A murit în amurgul antichităţii, s-a amestecat cu ţărîna getică. A cîntat pămîntul nostru, şi pentru asta ne întoarcem spre amintirea lui, şi-i dăm laudă şi înălţare, şi-l numărăm între înaintaşii noştri iluştri.

Ovidius Naso, strănepoţii barbarilor te salută!

Unde ţi-i umbra, Ovidius? Sîntem încredinţaţi că nu ţi-i frig între umbrele geţilor, căci doar ei erau aşa de simpli şi primitori, şi aşa de buni, iar noi te învelim cu mătasea caldă şi moale a inimilor noastre! Vara, cînd se ridică furtunile pe Pontul Euxin, la ţărm se înalţă colburile geţilor. Se văd în fulgere săgeţi şi arcuri luminoase. Se aud pe mare strigăte de biruinţă. Zeul luminii, Gebeleizis, se arată iar, strălucind, şi pulberile geţilor se culcă la loc pe ţărmuri, în aşteptarea altor furtuni. Ovidius Naso, noi te zărim printre săgetători. Te auzim strigînd în limba getă, împotriva întunecării cerului şi Euxinului! Lacrimile tale s-au scurs în pămîntul getic şi sînt şi astăzi acolo, în infinite generaţii de ierburi. Din braţele tale obosite vor fi crescut doi arbori, iar din inima ta va fi crescut un plop înalt, în inima singurătăţilor pontice, să te uiţi mereu cum picură pe arii clătinătoare luceafărul de ziuă... Dar, Ovidius Naso, pentru tine se face ziuă în orice generaţie, căci prea copleşitoare ţi-i lumina!

Poezia adevărată nu are moarte; ea e sufletul omenirii, merindea ei de toate zilele, pe urcuşul timpului nemăsurat. Între efemeri deşi funigei, ea e mereu proaspătă, ca o dimineaţă getică, şi ca o trezire din pulberi a arcaşilor lui Gebeleizis.

BDD-A10381 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:00 UTC)